

RESSENYES

BRANCHADELL I NOVELL, Albert; WEST, Margaret (eds.)

Less Translated Languages

Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2004. 414 p.

Una selecció de les ponències presentades al V Congrés Internacional de Traducció «Interculturalitat i Traducció: llengües menys traduïdes», organitzat a la Facultat de Traducció el 2001 és el material que integra aquest llibre, *Less Translated Languages*, editat per Albert Branchadell i Novell Margaret West i publicat per Benjamins Translation Library. És el primer recull d'articles dedicat íntegrament a aquest camp d'investigació de llengües poc traduïdes, una nova categoria establerta en aquest congrés que engloba alhora llengües molt conegudes i utilitzades, com l'àrab i el xinès, i llengües minoritàries com el català, el tamil, el finlandès, el gal·lès i un llarg etcètera. Com és evident, el català és la llengua minoritària occidental que hi rep més atenció: bona part dels articles són dedicats a la traducció al català i a la labor particular de diversos traductors de la història catalana, però em penso que el que fa especialment interessant aquest llibre és la incorporació d'articles amb raonades anàlisis i punts de vista dispersos sobre les repercussions en la traducció de les desiguals relacions de poder entre les llengües menys traduïdes i les llengües majoritàries.

A la introducció, Albert Branchadell analitza amb profunditat els estudis fets fins

ara sobre les llengües minoritàries i la traducció, que són pocs en tots els casos i inexistents quan les llengües no tenen relació amb l'anglès o el francès, i planteja l'evolució dels estudis de traducció des de l'enfocament cultural —la idea que la traducció té lloc entre cultures, no entre llengües— en l'enfocament de les relacions de poder, és a dir, de la desigualtat entre les llengües menys traduïdes i les dominants, una manera d'abordar-ho que permet englobar dins del mateix camp les llengües que comparteixen una experiència colonial i les que han viscut una subordinació política. En ambdós casos, la traducció pot representar i es pot considerar o bé una imposició de l'imperialisme o bé un element de resistència a les llengües dominants i d'estímul per al desenvolupament de les llengües minoritàries. La majoria dels articles descriuen el treball de traductors i traduccions dins d'un context particular d'hegemonia i dependència cultural i, per tant, miren de qüestionar les teories de traducció actuals.

El llibre és dividit en quatre seccions: a la primera, cinc ponències estudien el paper de l'anglès com a llengua dominant. Mentre Anthony Pym i Grzegorz Chrupala posen en dubte amb profusió de dades que l'hegemonia cultural de l'anglès sigui la causa de

la quantitat de traduccions de l'anglès a totes les altres llengües i defensen que es tracta únicament d'un problema de dimensions, Hassan Hamzé comenta la influència de l'anglès en llengües poc traduïdes com ara l'àrab i critica la defensa que fan alguns professionals d'una traducció sistemàtica dels sufixos i els elements grecollatins que no s'adiu amb les característiques fonamentals de derivació del sistema àrab i que condueixen a una clara submissió lingüística. Vilelmini Sosonis aborda el multilingüisme a Europa i es planteja si és una benedició o una maledicció: a banda del cost que representa, considera que estableix una desigualtat lingüística evident en l'estatus de llengües regionals o minoritàries com ara el català o el finès. Nobel Perdu Honeyman descriu l'experiència de traducció de l'àrab al castellà del *Kitáb-i-Aqdas*, el «llibre més sagrat» de la fe bahai, a partir de la versió anglesa, i defensa la traducció indirecta en alguns casos específics. Maria D. Oltra aborda el problema de traduir les referències culturals de la cultura americana en moltes pel·lícules que són traduïdes i després doblades o subtítolades en castellà. (Per cert, m'ha cridat l'atenció que en aquest article, que suposo «traduït» a l'anglès, quan presenta solucions del traductor —o traductora, perquè no se'n diu el nom— de la pel·lícula *Pretty Woman* sempre remarca «he or she», o «his or her». Se'm planteja un dubte: deia també l'original ell o ella, tenint en compte que l'autora de l'article devia saber si el traductor era home o dona? O és part de la correcció política tan pròpia de l'anglès i encara poc arrelada en el català?)

La segona secció aborda les llengües minoritàries des del punt de vista de la traducció. Oscar Diaz defineix tres nivells de llengües a la Unió Europea (llengües oficials dels països membres; llengües de minories, i llengües dels emigrants), i considera que la traducció és un recurs important per evitar la imposició lingüística, i Marta García se centra en els factors socials que determinen la traducció en comunitats específiques de llengua minoritària d'Europa Occidental.

Mentre aquests dos articles interpreten la traducció com una eina de resistència per evitar la imposició cultural, Albert Branchadell presenta un exemple de la imposició de traducció que sofreixen els parlants d'algunes llengües minoritàries, basant-se en els drets lingüístics de les minories lingüístiques. Eva Espasa parla de la desigualtat dels intercanvis entre cultures majors i menors en el «supermercat de cultures» i il·lustra la seva opinió amb exemples de pràctiques teatrals en què la traducció desafia la lògica del supermercat global. Clou la secció l'article d'Anna Aguilar-Amat i Jean-Bosco Botsho, que reflexionen des del punt de vista neurobiològic sobre els processos cognitius d'individus i traductors i se centren en el cas de l'Àfrica subsahariana, que té una literatura no traduïda amb una cultura no reconeguda.

La tercera secció aplega sis articles sobre la traducció a partir de cultures i llengües menys traduïdes. Goretti López planteja els reptes que les «literatures menors» plantejen a la teoria i la pràctica de la traducció i, a través de l'anàlisi d'autors africans com Mía Couto i Ahmadou Kourouma, defensa que l'escriptor postcolonial és una mena de traductor de silencis que intenta donar en una llengua colonial visions del món que pertanyen a llengües molt distants culturalment parlant. Andrés Xosé Salter reflexiona sobre la seva experiència en la traducció al castellà de *Voces anoitecidas* de Mía Couto, i destaca les dificultats merament lingüístiques de traducció que planteja el «procés de miscegenació» entre el portuguès estàndard i la creativitat del portuguès de Moçambic. Dora Sales analitza l'obra de tres autors indis que han decidit escriure en llengua colonial sense deixar de banda l'objectiu de presentar els seus valors culturals locals i la seva visió del món en aquesta llengua. Considera que la literatura escrita originalment en anglès per escriptors indis és una transcreació per mitjà de la qual les llengües i cultures menys traduïdes de l'Índia són transmises creativament a l'anglès. Nicole Martínez parla d'un tractat sagrat

budista, n'explica la història del text i comenta sis de les disset traduccions completes a llengües occidentals que n'ha trobat. Mentre les primeres eren obres acadèmiques, comparables al treball d'arqueòlegs culturals, les últimes són obra de budistes practicants i han contribuït a escampar el budisme a Occident. Leticia Herrero explica un interessant projecte de traduccions de literatura índia en tamil a l'anglès que té com a objectiu explorar i promoure les tradicions índies sense «domesticar el text de cap manera, deixant clar en tot moment que es tracta d'una traducció i afegint-hi totes les notes que calguin». Acaba la secció amb un article de Sara Rovira-Esteve sobre la difícil traducció de les metàfores xineses i la importància que tenen en el resultat final.

La quarta part comença amb un article de Montserrat Bacardí dedicat a la traducció del castellà al català que planteja interessants qüestions sobre la necessitat de traducció d'una llengua que qualsevol català pot entendre i en fa una breu història.

Cristina Garcia se centra en l'estat actual de la traducció entre castellà i català en tots els àmbits, així com entre les diferents llengües peninsulars. Tanca aquesta part un estudi d'Irene Llop sobre les traduccions de l'hebreu al català en el segle xx.

La secció final del llibre és un simposi sobre sis importants traductors al català de llengües dominants (anglès, francès, italià i rus). Amb l'estudi de la seva tasca com a traductors d'Andreu Nin, Bonaventura Vallespinosa, Manuel de Pedrolo, Josep Vallverdú, Maria Mercè Marçal i Jordi Arbonès, les autores dels articles (Judith Figuerola, Judit Fontcuberta, Alba Pijuan, Anna Cris Mora, Pilar Godayol i Victòria Alsina) subratllen el paper de la traducció en la creació de la llengua literària en un context minoritari i la seva importància en el procés de «normalització» d'una llengua.

Dolors Udina

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació

BRAVO GOZALO, J.M. (ed.)

A New Spectrum of Translation Studies

Valladolid: Universidad de Valladolid, 2004. 392 p.

A New Spectrum of Translation Studies es el volumen X de la serie de Estudios de Traducción que dirige José Mª Bravo Gozalo en la Universidad de Valladolid. Este nuevo libro incluye una gran variedad de trabajos que proporcionan una visión exhaustiva y profunda no sólo sobre traducción sino también sobre ciertos ámbitos relacionados con la misma. En este sentido, el volumen recoge una gran variedad de artículos y, así, encontramos estudios teóricos, algunos de ellos con sus correspondientes aplicaciones pedagógicas, estudios contrastivos, metodológicos y empíricos de gran calidad. Aunque el nexo de unión del volumen son los Estudios de Traducción, los trabajos se pueden estructurar del siguiente modo: lexicografía y terminología especializada, tra-

ducción automática, lingüística aplicada a la traducción, traducción especializada, traducción literaria y cine y traducción.

En «Machine translation and computer-based translation tools. What's available and how it's used», John Hutchins revisa el estado de la cuestión de la traducción automática en este recién estrenado siglo XXI. El artículo presenta, desde el punto de vista del usuario, los sistemas de traducción automática disponibles hoy en día: desde los sistemas completamente automáticos hasta las diversas herramientas de ayuda al traductor, en forma de diccionarios, gramáticas, memorias de traducciones, bases de datos, etc.

Dentro del apartado de lexicografía y terminología especializada encontramos los